

AİLE HEKİMLERİNİN BİLİŞİM SİSTEMLERİ ÖZ-YETERLİK ALGILARI: KAHRAMANMARAŞ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Serkan Ada*
Canan Gamze Bal**

ÖZET

Dünyada birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de sağlık konusunda bilişime dayalı bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak bilişimin sağlıktaki önemi her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu dönüşümün tamamlanabilmesi için doktorların bilişim sistemlerinin etkin kullanımı konusunda yeterliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bu noktada bilişim sistemleri öz-yeterliği kavramı önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarının ölçülmesidir. Bu çalışma kapsamında Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerinde aile hekimlerine yönelik anket uygulaması yapılmıştır. Bulgular göstermektedir ki ankete katılan her iki aile hekiminden biri bilişim sistemleri konusunda kendine tamamen güvenmektedir. Cinsiyet farklılıkları bu algıyı etkilemezken, bazı konulardaki bilişim sistemleri öz-yeterliği meslekte çalışma süresine göre istatistiki olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Öz-yeterlik, bilişim sistemleri öz-yeterliği, aile hekimi, sağlık sektörü, sağlıkta bilişim.

COMPUTER SELF-EFFICACY PERCEPTIONS OF FAMILY PHYSICIANS: A FIELD SURVEY IN KAHRAMANMARAŞ PROVINCE

ABSTRACT

In parallel with many other countries throughout the world, Turkey is also experiencing an information systems-enabled transformation in health-care system. As a natural consequence of this change, the importance of information systems in health-care is continuously increasing. However, in order for this transformation to finalize, the physicians should have competency in effective utilization of information systems. In this respect, the concept of computer self-efficacy is of great significance. The objective of this study is to measure the computer self-efficacy perceptions of family physicians. As part of this study, a field survey has been conducted in the central and other counties of Kahramanmaraş province of Turkey. Findings reveal that one of every two family physicians participated in our survey has high levels of computer self-efficacy. Gender

* Yrd. Doç. Dr. , Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü
ada13126@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. , Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü
canan_gamze@hotmail.com

does not have any impact on computer-self efficacy, while physicians significantly differ in their computer self-efficacy perceptions according to their years of experience.
Keywords: Self-efficacy, computer self-efficacy, family physician, health-care, healthcare information systems.

1. Giriş

Hem bir araştırma alanı hem de bir sektör olarak sağlık hizmetleri bilişim sistemlerinin en yoğun kullanıldığı alanların başında gelmektedir. Bilişim sistemleri sağlık hizmetlerinin her alanında; eğitim, araştırma, iletişim, veri ve bilginin toplanması, işlenmesi, paylaşılması ve yönetilmesi aşamasında olmazsa olmaz araçlardandır. Dolayısıyla hekimler ister istemez teknolojiyle iç içe yaşamak durumundadırlar. Ancak yapılan araştırmalar göstermiştir ki, sağlık çalışanları bilişim sistemleri ve teknolojilerini kabul etmede ve kullanmada isteksizdir (Schaper ve Pervan, 2007, s. 212). Bu da sağlık hizmetlerinde bilişim sistemlerinin ve teknolojilerinin hayata geçirilmesinde ve bundan faydalanılmasında gecikmeye sebep olmaktadır. Sağlıktaki bilişim temelli dönüşümün tamamlanabilmesi için başta hekimler olmak üzere sağlık çalışanlarının bilişim sistemlerinin etkin kullanımı konusunda yeterliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bu noktada bilişim sistemleri öz-yeterliği (computer self-efficacy) kavramı önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarının ölçülmesidir. Çalışma kapsamında cinsiyet ve meslekte çalışma sürelerinin aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarındaki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın uygulama alanını Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerindeki aile hekimleri oluşturmaktadır.

Çalışmanın akışı şu şekildedir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve kapsamında öz-yeterlik, bilişim sistemleri öz-yeterliği kavramları açıklanıp, sağlık alanında yapılan ilgili çalışmalar özetlenmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın amacı ve yöntemine, dördüncü bölümde araştırma bulgularına ve son bölümde sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Öz-yeterlik Kavramı (Self-efficacy)

Öz-yeterlik kavramı Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine (social cognitive theory) dayanmaktadır. Bu teori yaygın olarak kabul görmüş, ampirik olarak geçerliliği onaylanmış bir bireysel davranış modelidir. Bu modelde davranışa yol açan iki tür beklenti vardır. Bunlardan ilki sonuçlarla, diğeri öz-yeterlik yani birinin belli bir davranışı sergileyebilme inancıyla ilgilidir (Compeau ve Higgins, 1995, s. 192).

Bu kavramı ilk kez ortaya atan Bandura öz-yeterliği şu şekilde tanımlamaktadır (Bandura, 1986, s. 391):

İnsanların belli bir takım sonuçlara ulaşmak için gereken davranış biçimlerini organize etme ve uygulamada kendi yetenekleri ile ilgili olan yargılarıdır. Bu kavram birinin sahip olduğu yeteneklerle ilgili olmayıp sahip olduğu yeteneklerle neler yapabileceğine yönelik yargıları ile ilgilidir.

Öz-yeterlik kavramının birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili üç boyutu vardır: büyüklük, güç ve genellenebilirlik. Öz-yeterliğin büyüklüğü, birinin belli bir işin zorluk derecesinin üstesinden gelebileceğine olan inancıdır. Öz-yeterliğin gücü, birinin bir yargı hakkındaki inanç düzeyidir. Öz-yeterliğin genellenebilirliği ise öz-yeterlik algılarının ne derecede spesifik durumlarla sınırlı olduğunun gösterilmesidir (Compeau ve Higgins, 1995, s. 192).

2.2. Bilişim Sistemleri Öz-yeterlik Kavramı (Computer Self-efficacy)

Bilişim sistemleri öz-yeterlik kavramı, birinin bilişim sistemlerini ve teknolojilerini kullanmadaki yeteneği konusundaki yargısıdır. Bu kavram birinin geçmişte yaptıklarıyla ilgili olmayıp gelecekte yapabilecekleri hakkındaki yargılarıyla ilgilidir. Fakat bu kavram harici belleğe bir dosya kaydetmek ya da bir programa veri girmek kadar basite indirgenecek bir yetenek olmayıp, daha çok bu yeteneklerin daha karmaşık işlerde (finansal verilerin analizini yapmak, rapor hazırlamak vb.) nasıl kullanıldığı ile ilişkilidir (Compeau ve Higgins, 1995, s. 192).

Marakas ve diğerleri (1998) bilişim sistemleri öz-yeterlik kavramını, genel bilişim öz-yeterliği ve özel bilişim uygulamaları öz-yeterliği olarak daha detaylı bir şekilde tanımlamıştır. Genel bilişim öz-yeterliği bireyin hayat boyu kazandığı deneyimlerin bir ürünü olup, bilişim sistemleri literatüründe sık olarak kullanılan bilişim öz-yeterliği kavramını ifade etmektedir (Carlson ve Grabowski, 1992; Martocchio, 1992).

Spesifik bilişim öz-yeterliği ise, bireylerin bilişimle ilgili olan belirli işleri konusundaki yeterlik algılarıdır. Bu uygulamalar işletim sistemi gibi genel uygulamalar olabilmekle birlikte kelime işlemci, hesap işlemci ve veri tabanı uygulamaları da olabilir (Marakas vd., 1998).

Agarwal ve diğerleri (2000) yaptıkları çalışmada bilişim sistemleri öz-yeterlik kavramını etkileyen ve öz-yeterlik kavramının etkilediği faktörlerin yer aldığı çalışmaları incelemiştir. Bu çalışmaya göre; önceki performans (Compeau ve Higgins, 1995), bilgisayar deneyimi ve örgütsel destek (Igbaria ve Iivari, 1995), diğerleri tarafından teşvik, diğerlerinin kullanımı (Compeau ve Higgins, 1995), yönetim desteği, sistemin kullanım kolaylığı, önceki deneyim (Henry ve Stone, 1994), eğitim sonrası bilgisayar kullanım endişesi, eğitimin kapsamı, eğitim öncesi beklentiler (Martocchio, 1992) gibi faktörler bilişim sistemleri öz-yeterliğini etkilemektedir. Aynı çalışmaya göre bilişim sistemleri öz-yeterliği; kullanım kolaylığı algısı (Venkatesh ve Davis, 1996), davranış kontrolü algısı (Taylor ve Todd, 1995), bilgisayardan zevk alma (Webster ve Martocchio, 1992), değişim direnci (Ellen vd., 1991), bir bilgisayar sisteminin erken benimsenmesi (Burkhardt ve Brass, 1990) ve performans (Gist vd., 1989) gibi faktörleri etkilemektedir.

2.3. Sağlık Alanında İlgili Çalışmalar

Henry ve Stone'un (1994, 1999) bilgisayar temelli medikal bilişim sistemi kullanıcılarına yönelik büyük bir Amerikan hastanesinde yaptığı çalışmaya göre; yönetim desteği, sistemin kullanım kolaylığı ve son kullanıcıların önceki bilgisayar deneyimi hastane çalışanlarının bilişim sistemleri öz-yeterliliğini olumlu yönde etkilemektedir. Aynı araştırmacıların yaptıkları diğer bir çalışmada; geçmiş bilgisayar deneyimi ve sistemi kullanım düzeyinin son kullanıcıların örgütsel bağlılığını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Bilişim sistemleri öz-yeterliği bu kavramlar arasındaki ilişkiyi sağlamaktadır (Stone ve Henry, 2003).

Ma ve Liu (2007) web temelli medikal kayıt sistemlerini araştırdıkları çalışmalarında, sağlık çalışanlarının internet öz-yeterliliğini incelemiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre öz-yeterlik, kullanım kolaylığı algısı, kullanışlılık algısı ve davranışsal eğilimi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Brown ve Coney (1994) intörnler arasında yaptığı çalışmada bilgisayar kullanım endişesinin, kişinin kendisinin derecelendirdiği bilgisayar yetenekleri tarafından etkilendiğini göstermiştir. Bu yeteneklerin arasında bilişim öz-yeterliliğinin olduğu da belirtilmiştir.

Shaper ve Pervan (2007) Avustralya'da sağlık kurumlarında çalışan mesleki tedavi uzmanlarını kapsayan çalışmalarında, bilişim öz-yeterliliğinin performans beklentisini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Ülkemizde bilişim sistemleri öz-yeterlik kavramıyla ilgili bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğunluğu eğitim sektöründe öğretmen ve öğrencilerin bilişim sistemleri öz-yeterlilikleriyle ilgili olup (Avis, 2006; Bal, 2010; Balta, 2009; Kuş, 2005; Özkan, 2010; Pamuk, 2007; Uğur, 2010; Yağız, 2007), bilginiz dahilinde bu konuda sağlık çalışanlarıyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3. Kahramanmaraş İlinde Aile Hekimleri Üzerine Bir Araştırma

3.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlilik algılarının ölçülmesidir. Çalışmada ayrıca cinsiyet ve meslekte çalışma süresinin bilişim sistemleri öz-yeterlilik algıları ile ilgisi de incelenmiştir.

Araştırma kapsamında anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Anket hazırlanması sürecinde Compeau ve Higgins (1995) tarafından geliştirilen bilişim sistemleri öz-yeterlilik ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek bilgisayarla ilgili veri girişi şeklindeki basit uygulamalardan öte iş odaklıdır. Ayrıca ölçekte işin zorluk derecesi de öz-yeterliliğin bir bileşeni olarak ele alınmıştır.

Anketteki soruları yanıtlarken hekimlerin herhangi bir işlerini daha kolay yapmasını sağlayacak yeni bir bilgisayar programının (ofis uygulamaları, internet kurulum programı, vb.) kendilerine sağlandığını düşünerek soruları yanıtlamaları istenmiştir. Hekimlerin daha önce hiç kullanmadığı bu bilgisayar programını değişik koşullarda ne ölçüde kullanabileceğine yönelik 10 soru yöneltilmiştir. Soruları yanıtlarken her bir koşul için bu programı kullanarak ilgili işi tamamlayıp

tamamlayamayacaklarına dair düşüncelerini EVET / HAYIR şeklinde belirtmeleri istenmiştir. İlgili soruya evet diyen katılımcılardan duyduğu güveni 1'den 10'a kadar derecelendirmesi istenmiştir (1 = hiç güvenmiyorum, 10 = tamamen güveniyorum).

Ankette ayrıca aile hekimlerinin genel demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, meslekte çalışma süresi) ve hasta portföyüne (toplam hasta sayısı, haftalık ortalama hasta sayısı) dair sorular yöneltilmiştir.

Bu çalışma kapsamında Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerinde çalışan aile hekimlerine, Mayıs-Haziran 2011 döneminde anket uygulaması yapılmıştır. Bu bölgede bulunan toplam 135 aile hekiminden 66'sı anketimize katılmıştır. Anketlerden 3 tanesi geçersiz sayılarak, 63 anket veri analizinde kullanılmıştır.

3.2. Veri Analiz Yöntemi

Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 13.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde ilk olarak normallik testi uygulanmıştır. Veriler normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerle veri analizi yapılmıştır (Field, 2009, s. 540).

Aile hekimlerinin demografik özelliklerinin ve hasta portföyünün analizinde frekans ve yüzde yöntemi kullanılmıştır. Aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterliğinin cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediğini test etmek üzere Mann Whitney U Testi, meslekte çalışma süresine göre değişiklik gösterip göstermediği Kruskal-Wallis Testi ile test edilmiştir. Kruskal-Wallis Testindeki gruplar arasındaki anlamlı farklılıkları tespit etmek için ikili Mann Whitney U testleri yapılmıştır (Field, 2009, s. 565).

Bu çalışmada kullanılan bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı yöntemi kullanılmıştır. SPSS 13.0 paket programı kullanılarak yapılan bu hesaplamada Cronbach Alpha katsayısı 0,952 olarak tespit edilmiştir. Bu da bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeğinin bu çalışmada da yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

4. Bulgular

4.1. Demografik Özellikler

Anketimize katılan 63 aile hekiminin %30'u kadın, %70'i erkektir. Ankete katılan aile hekimlerinin çoğunluğu (%60) 36-45 yaş aralığındadır. Buna paralel olarak katılımcıların çoğunluğunun (%68) meslekte çalışma süresi 11-20 yıl aralığındadır. Demografik özellikler Tablo-1'de özetlenmiştir.

Anketimize katılan aile hekimlerine bağlı ortalama 3615 hasta bulunmaktadır. Her bir aile hekiminin haftalık ortalama hizmet verdiği hasta sayısı 258 dir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	19	30
Erkek	44	70
<i>Yaş</i>		
25-35	7	11
36-45	38	60
46-55	16	26
55-üzeri	2	3
<i>Meslekte çalışma süresi</i>		
0-10	12	19
11-20	43	68
21-üzeri	8	13

$N = 63$

4.2. Araştırma Bulguları

Tablo 2’de bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeği tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Ankete katılan aile hekimlerinin tamamının cevapları dikkate alındığında bilişim sistemleri öz-yeterliklerinin ortalama olarak ‘orta düzeyde’ olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 2: Bilişim Sistemleri Öz-yeterlik Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri

Soru No	Bilgisayar programını kullanarak işimi yapabilirim, eğer.....	Medyan	Ortalama	Standart sapma
BÖ1kullanırken yapacaklarımı anlatacak biri yoksa bile.	6	5,73	2,87
BÖ2 bu yazılımı daha önce hiç kullanmadıysam bile.	5	5,19	3,10
BÖ3 yazılımın kullanım kılavuzunu kaynak olarak kullanabileceğim.	6	5,46	2,95
BÖ4 yazılımı kullanmadan önce başkasını yazılımı kullanırken gördüysem.	6	5,92	2,75
BÖ5 yardıma ihtiyacım olduğunda birini arayabileceğim.	7	6,59	2,76
BÖ6 başka birisi başlamama yardım edecekse.	6	6,06	2,92
BÖ7 yazılımın sağladığı işi yapmak için çok zamanım varsa.	6	5,76	2,89
BÖ8 yazılımın kendi yardım modülü varsa.	7	6,21	2,77
BÖ9 biri ilk defa nasıl kullanıldığını gösterecekse.	7	6,06	3,05
BÖ10 daha önce de aynı işi yapan bir yazılım kullandıysam.	7	6,78	2,73

N= 63 ; BÖ= Bilişim sistemleri öz-yeterliği

Tablo 3'te bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeği frekans ve yüzdelerine yer verilmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi aile hekimlerinden soruları yanıtlarken her bir durum için belli bir programı kullanarak ilgili işi tamamlayıp tamamlayamayacaklarına dair düşüncelerini EVET / HAYIR şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Tablo 3'e göre ankete katılanlar bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeği sorularına ortalama %8,1 oranında hayır, ortalama %17,3 oranında hiç güvenmiyorum, ortalama %24,4 oranında orta derecede güveniyorum cevabını vermiştir. Bununla birlikte ankete katılan her iki kişiden biri (ortalama %50,1) daha önce hiç kullanmadığı bir bilgisayar programı ile herhangi bir işi yapabileceği konusunda kendisine tamamen güvenmektedir.

Tablo 3: Bilişim Sistemleri Öz-yeterlik Ölçeği Frekans ve Yüzdeleri

Soru No	0 (hayır)		1-4 (hiç güvenmiyorum)		5-6 (orta derece güveniyorum)		7-10 (tamamen güveniyorum)	
	F	%	F	%	F	%	F	%
BÖ1	6	9,5	11	17,5	17	26,9	29	45,9
BÖ2	8	12,7	14	22,1	15	23,8	26	41,2
BÖ3	6	9,5	12	19,1	18	28,6	27	42,8
BÖ4	4	6,3	11	17,5	17	27	31	49,1
BÖ5	3	4,7	10	15,7	14	21,9	36	56,3
BÖ6	5	7,9	12	19	15	23,8	31	49,3
BÖ7	6	9,5	11	17,5	19	30,2	27	42,9
BÖ8	4	6,3	9	14,3	17	27	33	52,4
BÖ9	5	7,9	12	19,1	12	19	34	54
BÖ10	4	6,3	6	11,1	10	15,8	42	66,7
Ortalama	5	8,1	10,8	17,3	15,4	24,4	32	50,1

N= 63; BÖ= Bilişim sistemleri öz-yeterliği; F=Frekans

Ankete katılan aile hekimlerinin çeşitli durumlardaki bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları ile cinsiyet ve meslekte çalışma süreleri farklılıkları arasında herhangi bir ilişki bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Cinsiyet farklılıklarını test etmek için kullanılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan 10 sorunun tamamında erkek ve kadın aile hekimleri arasında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 4).

Kruskal Wallis Testi ile de meslekte çalışma süreleri ile bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları ilişkisi test edilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi bilişim sistemleri öz-yeterlik ölçeğindeki BÖ5, BÖ6, BÖ9 ve BÖ10 sorularında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Veri analiz yönteminde de belirtildiği gibi bu farklılığın hangi gruplar arasında ve hangi yönde olduğunu tespit etmek amacıyla ikili Mann Whitney U testleri yapılmıştır. Parametrik olmayan bir yöntem kullanıldığı için farklılığın yönünü tespit etmede ortalama yerine medyan değeri kullanılmıştır. İstatistiki olarak anlamlı olan ikili testlerin sonuçları aşağıdaki gibidir;

1. BÖ 5: 11-20 yıl arası (Medyan = 8) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 21 yıl ve üzeri (Medyan = 5) deneyime sahip meslektaşlarından daha yüksektir.
2. BÖ6: 11-20 yıl arası (Medyan = 7) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 21 yıl ve üzeri (Medyan = 4,5) deneyime sahip meslektaşlarından daha yüksektir.
3. BÖ9: 11-20 yıl arası (Medyan = 7) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 0-10 yıl arası (Medyan = 5) deneyime sahip

- meslektaşlarından daha yüksektir. Ayrıca 11-20 yıl arası (*Medyan* = 7) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 21 yıl ve üzeri (*Medyan* = 5) deneyime sahip meslektaşlarından daha yüksektir.
4. BÖ10: 11-20 yıl arası (*Medyan* = 8) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 0-10 yıl arası (*Medyan* = 6,5) deneyime sahip meslektaşlarından daha yüksektir. Ayrıca 11-20 yıl arası (*Medyan* = 8) deneyime sahip aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları, 21 yıl ve üzeri (*Medyan* = 6) deneyime sahip meslektaşlarından daha yüksektir.

Tablo 4: Bilişim Sistemleri Öz-yeterlik Algısı ile Cinsiyet ve Meslekte Çalışma Süresi İlişkisi

Soru No	Cinsiyet		Meslekte çalışma süresi	
	Mann Whitney U Testi	Anlamlılık düzeyi	Kruskal Wallis Testi	Anlamlılık düzeyi
BÖ1	378	.55	3,12	.21
BÖ2	340	.24	1,75	.42
BÖ3	330	.18	1,78	.41
BÖ4	344,5	.27	3,03	.22
BÖ5	357	.36	6,62	.04
BÖ6	402,5	.82	4,53	.10
BÖ7	332	.19	1,75	.42
BÖ8	359	.37	3,95	.14
BÖ9	397,5	.76	6,32	.04
BÖ10	369,5	.46	7,89	.02

$N = 63$; BÖ = Bilişim sistemleri öz-yeterliği

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarının ölçülmesidir. Bu çalışma kapsamında Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerinde aile hekimlerine yönelik anket uygulaması yapılmıştır.

Bulgular göstermektedir ki, ankete katılan her iki kişiden biri (ortalama %50,1) daha önce hiç kullanmadığı bir bilgisayar programı ile herhangi bir işi yapabileceği konusunda kendisine tamamen güvenmektedir. Gerek tıp eğitiminde, gerekse de sağlık hizmetlerinde bilişim vazgeçilmez bir unsur olduğu için hekimlerin bilişim sistemleri öz-yeterliği konusundaki algılarının bu sebepten dolayı yüksek düzeyde olduğu düşünülmektedir. Bilişim sistemleri öz-yeterliği konusunda kendine orta derecede güvenen, hiç güvenmeyen ya da bilişim sistemleri öz-yeterliği olmayan aile hekimlerinin bu konudaki eksiklerinin giderilebilmesi için sağlıkta dönüşüm programı kapsamında periyodik bilişim eğitimlerine de yer verilmesi bu açığın kapatılmasında etkili olabilecektir.

Bu çalışma kapsamında aile hekimlerinin çeşitli durumlardaki bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları ile cinsiyet farklılıkları arasında herhangi bir ilişki bulunup bulunmadığı test edilmiştir ve bunun sonucunda herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Sonucun bu şekilde çıkmasının, kadın ve erkek aile hekimlerinin birebir aynı işi aynı teknolojiyi kullanarak yapıyor olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda, farklı oranlarda bilişim sistemleri kullanımına sahip farklı dal hekimlerin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarının ölçülmesi, bu konuda cinsiyet farkı etkisinin tespit edilmesinde faydalı olacaktır.

Çalışmada aile hekimlerinin bazı durumlardaki bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları ile meslekte çalışma süreleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. 11-20 yıl deneyime sahip aile hekimlerinin herhangi bir işi yaparken bilişim konusunda yardıma ihtiyacı olduğunda birini arayabileceği (BÖ5) ve işe başlarken başkasından yardım alabileceği (BÖ6) durumlarda 20 yıldan fazla deneyime sahip aile hekimlerinden daha çok öz-yeterliğe sahip olduğu görülmektedir. 11-20 yıl deneyime sahip aile hekimleri tecrübe konusunda yeterli, kuşak olarak da bilişime daha yatkın oldukları için bu sonuca varılmıştır.

11-20 yıl deneyime sahip aile hekimlerinin herhangi bir işi yaparken ilk defa nasıl yapıldığını gösterebilecek biri olduğu (BÖ9) ve daha önce de aynı işi yapan bir yazılım kullandığı (BÖ10) durumlarda, 0-10 yıl ve 20 yıldan fazla deneyime sahip aile hekimlerinden daha çok öz-yeterliğe sahip olduğu görülmektedir. Bunun sebebi 11-20 yıl deneyimi olan aile hekimlerinin 0-10 yıl deneyime sahip olanlardan daha fazla tecrübeye sahip olup, kuşak olarak da 20 yıl ve üzeri deneyimi olan meslektaşlarına göre bilişime daha yatkın bir dönemde eğitim almalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu çalışmanın bulgularına göre aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algıları meslekte çalışma sürelerine göre değişiklik göstermektedir. Bundan yola çıkarak, kurulan her bir aile hekimliği biriminde görev alacak hekim grubunun belirlenmesinde meslekte çalışma sürelerinin dikkate alınması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Her bir aile hekimliği birimi, bir takım olarak düşünülmeli ve bu takım bilişim konusunda birbirinin eksiklerini tamamlayabilecek hekimlerden oluşturulmalıdır.

Ayrıca gerek tıp eğitiminde gerekse aile hekimliği programları kapsamında bilişim sistemleri eğitiminin kurumsallaştırıldığı bir yapı oluşturulmalıdır. Uzun vadede aile hekimlerinin bilişim sistemleri öz-yeterlik algılarının artırılması, sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılmasında önemli rol oynayacaktır.

Kaynakça

- Agarwal, R., Sambamurthy, V., & Stair, R. M. (2000). Research Report: The Evolving Relationship Between General and Specific Computer Self-Efficacy - An Empirical Assessment. *Information Systems Research*, 11(4), 418-430.
- Avis, F. (2006). *Mesleki ve Teknik Okulların Bilgisayar Bölümü Öğrencilerinin Bilgisayar Kullanma Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bal, H. F. (2010). *Öğretmenlerin Fen Öğretimi Öz Yeterlik İnançları ile Bilgisayar Kaygıları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Balta, Y. (2009). *Afyon Kocatepe Üniversitesi'ne Yeni Başlayan Öğrencilerin Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları ve Bilgisayar Ders Performansları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Brown, S. H., & Coney, R. D. (1994). Changes in Physician's Computer Anxiety and Attitudes Related to Clinical Information System Use. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 1(5), 381-394.
- Burkhardt, M. E., & Brass, D. J. (1990). Changing Patterns or Patterns of Change: The Effects of Technology on Social Network Structure and Power. *Administrative Science Quarterly*, 35, 104-127.
- Carlson, R. D., & Grabowski, B. L. (1992). The Effects of Computer Self-Efficacy on Direction-following Behaviour in Computer Assisted Instruction. *Journal of Computer-based Instructions*, 19, 6-11.
- Compeau, D. R., & Higgins, C. A. (1995). Application of Social Cognitive Theory to Training for Computer Skills *Information Systems Research*, 6(2), 118-143.
- Compeau, D. R., & Higgins, C. A. (1995). Computer Self-Efficacy: Development of a Measure and Initial Test. *MIS Quarterly*, 19(2), 189-211.
- Ellen, P. S., Bearden, W. O., & Sharma, S. (1991). Resistance to Technological Innovations: An Examination of the Role of Self-Efficacy and Performance Satisfaction. *Journal of Academy of Marketing Science*, 19(4), 297-307.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London, UK.: Sage Publications.
- Gist, M., Schwoerer, C., & Rosen, B. (1989). Effects of Alternative Training Methods on Self-Efficacy and Performance in Computer Software Training. *Journal of Applied Psychology*, 74(6), 884-891.
- Henry, J. W., & Stone, R. W. (1994). A Structural Equation Model of End-User Satisfaction with a Computer-Based Medical Information System. *Information Resources Management Journal*, 7(3), 21-33.
- Henry, J. W., & Stone, R. W. (1999). End-User Perceptions of the Impacts of Computer Self-Efficacy and Outcome Expectancy on Job Performance and Patient Care When Using a Medical Information System. *International Journal Healthcare Technology and Management*, 1(1-2).
- Igbaria, M., & Iivari, J. (1995). The Effects of Self-Efficacy on Computer Usage. *Omega*, 23(6), 587-605.

- Kuş, B. B. (2005). *Öğretmenlerin Bilgisayar Öz-Yeterlik İnançları ve Bilgisayar Destekli Öğretime Yönelik Tutumları*. Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi Ankara.
- Ma, Q., & Liu, L. (2007). The Role of Internet Self-efficacy in the Acceptance of Web-based Electronic Medical Records, Editör: M. A. Mahmood, *Contemporary Issues in End User Computing*, (s. 44-63), Hershey, Pensilvanya: Idea Group Publishing.
- Marakas, G. M., Yi, M. Y., & R.Johnson. (1998). The Multilevel and Multifaceted Character of Computer Self-efficacy: Toward a Clarification of the Construct and an Integrative Framework for Research. *Information Systems Research*, 9(2), 126-163.
- Martocchio, J. J. (1992). Microcomputer Usage as Opportunity: The Influence of Context in Employee Training. *Personnel Psychology*, 45, 529-551.
- Özkan, F. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Web Destekli Fen ve Teknoloji Dersinde Öğrencilerin Bilgisayar Öz-Yeterlik Alguları, Bilgisayara ve Fene Yönelik Tutumları ve Akademik Başarıları*. Yüksek Lisans, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Pamuk, S. (2007). *Pre-service Science and Mathematics Teachers Computer Related Self-efficacy, Attitudes, and the Relationship Among These Variables*. Yüksek Lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Schaper, L. K., & Pervan, G. (2007). ICT and OTs: A Model of Information and Communication Technology Acceptance and Utilization by Occupational Therapists. *International Journal of Medical Informatics*, 76(1), 212-221.
- Stone, R. W., & Henry, J. W. (2003). The Roles of Computer Self-efficacy and Outcome Expectancy in Influencing the Computer End-User's Organizational Commitment, Editör: M. A. Mahmood, *Advanced Topics in End User Computing* (Vol. 2). Hershey, Pelsinvanya: Idea Group Publishing.
- Taylor, S., & Todd, P. A. (1995). Understanding Information Technology Usage: A Test of Competing Models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176.
- Uğur, C. (2010). *Okul Yöneticilerinin Bilgisayar Öz-Yeterlik Alguları ve Bilgisayar Kaygılarının, Bilgisayar Teknolojileri Kullanma Düzeylerine Etkisi (Burdur İli Örneği)*. Yüksek Lisans, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Hatay.
- Venkatesh, V. F., & Davis, D. (1996). A Model of the Antecedents of Perceived Ease of Use: Development and Test. *Decision Sciences Journal*, 27(3), 451-481.
- Webster, J., & Martocchio, J. J. (1992). Microcomputer Playfulness: The Development of a Measure with Workplace Implications. *MIS Quarterly*, 16(2), 201-226.
- Yağız, E. (2007). *Oyun-tabanlı Öğrenme Ortamlarının İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Dersindeki Başarıları ve Öz-Yeterlik Alguları Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.